УДК 635.521:632.4

БІОЛОГО-ВИРОБНИЧА ОЦІНКА СОРТІВ САЛАТУ ПОСІВНОГО В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

О. Дидів, к. с.-г. н., І. Дидів, к. с.-г. н., А. Дидів, асистент
Львівський національний аграрний університет
Н. Лещук, к .с.-г. н.
Український інститут експертизи сортів рослин
О. Лозняк, м. н. с.
Дослідна станція «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ

Постановка проблеми. Останніми роками зріс попит на зеленні овочеві культури не тільки в Україні, а й у цілому світі. До зеленних овочів, відповідно до ДСТУ 2175-93, належить група однорічних зеленних рослин, які використовують в їжу у свіжому або переробленому вигляді, зокрема й салат посівний. Свою назву він одержав за своєрідний смак молочного соку, в якому є алкалоїд лактуцин, що заспокоює нервову систему, поліпшує сон, знижує кров'яний тиск. Салат посівний у своєму біохімічному складі містить вітаміни С, каротин, B_1 B_2, B_6, Е, К, РР, фолієву кислоту, цитрин, мінеральні речовини (понад 50 хімічних елементів), а також до 1,5 % білка, незамінних амінокислот (485 мг/кг), в тому числі валін (75), ізолейцин (53), лейцин (71), лізин (100), метіонін (37), треонін (70), триптофан (14), фенілаланін (65мг/100г). Енергетична калорійність салату складає 14 ккал, або 59 кДж в 100 г [2; 3].

У сучасному індустріальному суспільстві завдяки швидкому поширенню ресторанів фаст-фуд (швидке харчування) салат вирощують у всіх країнах світу. Річне споживання салату європейцями складає 10 кг на людину, а в Україні цей показник не перевищує 0,2-0,3 кг [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні салат є однією з основних зеленних культур, яку вирощують у відкритому і закритому ґрунті. Частка салату від загальної потреби у свіжих овочах у Німеччині складає 3,5 %, Іспанії – 10,5 %, Англії – 8,7 %, Нідерландах – 6,4 %, Франції – 9 %, а в Україні – лише 0,03 %. Річна норма споживання на одну людину повинна складати 4,9 кг, проте в середньому один українець споживає за рік до 1 кг салату. Річне виробництво салату в Європі - 2,5 – 3 млн т, у Китаї – 10 млн т, у США – 4,4 млн т, в Іспанії – 1 млн т [5].

Відповідно до нової методики (Охорона прав на сорти рослин) та міжнародних вимог ботанічна класифікація салату посівного дає змогу провести розподіл сортів за шістьма різновидностями, включаючи й господарсько-споживчу класифікацію ботанічного таксона: 1 – маслянистоголовчастий; 2 – хрумкоголовчастий; 3 – салат-ромен (римський салат); 4 – “грас” (латинський); 5 - зрізний салат (листковий); 6 - стебловий салат (спаржевий або уйсун) [3].

Досягти значних успіхів у маркетингу зеленних культур можна лише через впровадження європейських стандартів Euro Gap, які передбачають комплексний контроль продукції в ланцюгу від поля до столу споживача. Удосконалення

сортових ресурсів салату - важлива умова підвищення продуктивності овочевих рослин, поліпшення якості продукції. Сорти, адаптовані до клімату, стійкі до найпоширеніших хвороб - це основа високого і, головно, екологічного врожаю салату посівного [4].

Постановка завдання. Основним завданням наших досліджень було вивчення урожайності, якості, стійкості до хвороб сортів салату посівного листкової різновидності вітчизняної та іноземної селекції в умовах Західного Лісостепу України.

Виклад основного матеріалу. Досліди закладали впродовж 2012–2013 рр. в умовах навчально-науково-дослідного центру Львівського НАУ на темно-сірих опідзолених легкосуглинкових ґрунтах, що характеризуються такими агрохімічними показниками: вміст гумусу (за Тюріним) в орному шарі становив 2,34 %, вміст рухомих форм фосфору і калію (за Кірсановим) коливався в межах 92–97 мг/кг грушу, лужногідролізованого азоту (за Тюріним і Кононовою) -1 86 мг/кг, pH сольової витяжки становив 6,5.

Предметом наших досліджень були сорти салату посівного листкової різновидності: Сніжинка (контроль), Афіціон, Дублянський, Зорепад, Руксин.

Салат листковий вирощували безрозсадним способом. Насіння висівали у першій декаді квітня зі шириною міжряддя 0,45 см. Норма висіву насіння – 2 кг/га. Попередник - картопля. Під попередник вносили органічні добрива 40 т/га, навесні під культивацію - азотні добрива в нормі 90 кг/га, фосфорні, калійні добрива – в нормі 120 кг/га. Упродовж вегетації проводили міжрядне розпушування ґрунту, фенологічні спостереження, біометричні виміри. Збирали салат у технічній стиглості, товарна продукція відповідала вимогам стандарту (ДСТУ ISO 8683-2001). Маса розетки листків салату посівного у всіх досліджуваних сортів перевищувала 200 г (табл. 1).

Таблиця 1

Маса розетки листків салату посівного за безрозсадного способу вирощування, г

Сорт	Рік		Середнє	До контролю, ±
	2012	2013		
Сніжинка (контроль)	229	217	223	—
Афіціон	420	370	395	+ 172
Дублянський	400	352	376	+ 153
Руксин	270	250	260	+37
Зорепад	252	235	240	+ 17

Велику масу розетки листків у всіх досліджуваних сортів листкової різновидності салату посівного спостерігали у 2012 році. Вона коливалася в межах від 229 (Сніжинка) до 420 г (Афіціон). Дещо нижчі показники маси розетки були у 2013 році, проте закономірність за сортами зберігалася. За роки досліджень середнє значення маси розетки у сортів Дублянський і Афіціон було досить високим і складало 376 і 395 г відповідно. Показники маси розетки листів впливають на обсяг товарної продукції сортів салату посівного.

Аналіз товарної врожайності сортів салату посівного листкової різновидності дав змогу встановити, що за безрозсадного способу вирощування та ранньовесняного строку сівби рослини забезпечили найвищу врожайність у 2012 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Товарна врожайність салату листкового залежно від сорту за безрозсадного способу вирощування, т/га

Сорт	Рік		Середнє	До контролю, ±
	2012	2013		
Сніжинка (контроль)	18,06	16,38	17,22	–
Афіціон	26,54	24,74	25,64	+ 8,42
Дублянський	25,28	23,92	24,60	+ 7,38
Руксин	21,84	19,32	20,58	+3,36
Зорепад	20,31	18,20	19,25	+2,03
$НІР_{05}$	2,27	2,41		

У середньому за два роки досліджень товарна врожайність салату листкового за безрозсадного вирощування була високою у сортів Афіціон (25,64 т/га) та Дублянський (24,60 т/га), що на 8,42 і 7,38 т/га вище від контролю. Слід звернути увагу на потенційну можливість сортів Руксин і Зорепад, які забезпечили вихід товарної продукції листків салату на рівні 20,58 і 19,25 т/га, водночас як на контролі (Сніжинка) він був найменшим – 17,22 т/га. Товарна продукція сортів салату посівного листкової різновидності відповідала встановленим вимогам стандарту (РСТ УССР 305-83).

Біохімічні показники салату листкового перебували в оптимальних межах для ботанічного таксона, а саме: суха речовина - від 4,48 % (Сніжинка) до 5,06 % (Афіціон); сума цукрів – від 1,52 % (Сніжинка) до 2,05 % (Руксин), вітаміну С – від 18,94 мг/100 г (Сніжинка) до 24,18 мг/100 г (Афіціон). Вміст нітратів у всіх досліджуваних сортів салату посівного листкової різновидності не перевищував ГДК.

Висновки. На основі проведених досліджень встановлено, що продуктивність салату посівного залежить як від агрокліматичних умов року

досліджень, так і від біологічних особливостей сорту. В умовах Західного Лісостепу України на темно-сірих опідзолених легкосуглинкових ґрунтах найбільш високоврожайними з доброю якістю продукції виявилися сорти вітчизняної селекції – Дублянський та голландської – Афіціон.

Бібліографічний список

1. Урожайність і якість салату головчастого залежно від доз органічних добрив і густоти стояння рослин / А. Андрющенко, Н. Лещук, М. Броновицька [та ін.] // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2010. – №2 (12). – С. 55–62.
2. Комплексна оцінка біологічного потенціалу сортових ресурсів (Lactuca sativa L.) / Н. В. Лещук, К. М. Кривицький, Н. В. Майстер, М. А. Броновицька // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2010. – №2 (12). – С. 63–70.
3. Разнообразие отечественного сортимента салата посевного / А. Позняк, Ю. Ткалич, Н. Лещук [и др.] // Овощеводство. – 2014. – № 7 (115). – С. 28–34.
4. Слепцов Ю. Культура салата ! Ю. Слепцов // Настоящий хозяин. - 2014. – №5(124). – С. 16-18.
5. Уляніч О. І. Застосування сортової технології – необхідна умова підвищення урожайності салату / О. І. Уляніч, В. В. Кецкало // Матеріали наукової конференції. – Умань, 2007. – С. 76–78.

Дидів О., Дидів І., Дидів А., Лещук Н., Позняк О. Біолого-виробнича оцінка сортів салату посівного в умовах Західного Лісостепу України

В умовах Західного Лісостепу України високу врожайність салату посівного з доброю якістю продукції одержали за вирощування сортів вітчизняної селекції – Дублянський і голландської – Афіціон.

Ключові слова: салат посівний, сорт, урожай, якість.

Dydiv O., Dydiv I., Dydiv A., Leshchuk N., Poznyk O. Biologic-production evaluation of Lettuce (sativa) in the conditions of the Western Forest Steppe Zone of Ukraine

In conditions of the Western Forest Steppe Zone of Ukraine high yield of lettuce with good quality products was received by growing of varieties domestic selection – Dublyansky and dutch – Afitsion.

Key words: lettuce, sort, yield, quality.

Дыдив О., Дыдив И., Дыдив А., Лещук Н., Позняк А. Биолого-производственная оценка сортов салата посевного в условиях Западной Лесостепи Украины

В условиях Западной Лесостепи Украины высокую урожайность салата посевного с хорошим качеством продукции получили при выращивании сортов отечественной селекции – Дублянский и голландской – Афицион.

Ключевые слова: салат посевной, сорт, урожайность, качество.